

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗРОШУВАЛЬНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Створення екологічно стійких агроландшафтів, які орієнтовані на виробництво високоякісної продукції в обсягах, що відповідають біокліматичному потенціалу регіону та на відтворення природних ресурсів – одне з найважливіших завдань агропромислового комплексу. Однак їх рішення не сприяє існуючий економічний механізм природокористування в зрошуваному землеробстві: відсутня система платежів за використання водних об'єктів і забруднення навколишнього середовища; не відповідають принципам стійкого розвитку й природокористування методи визначення лімітів водокористування й платежів за використання земельних ресурсів; вимагає подальшого вдосконалювання система планування й фінансування ресурсозберігаючих технологій і т.д.

Питання раціонального використання, відтворення та охорони земельних і водних ресурсів з метою ефективного розвитку сільського господарства досліджувалися багатьма ученими, зокрема, В.В. Докучаєвим, В.А. Ковдою, О.М. Костяковим, Г.М. Личом, Ю. Одумом, Г.Ф. Раскіним, М.Ф. Реймерсом та ін. Науково-практичні і соціально-економічні аспекти ведення сільськогосподарського виробництва, його інтенсифікації, раціонального земле- та водокористування, поліпшення якості аграрної продукції висвітлено в наукових працях О.Ф. Балацького, І.К. Бистрякова, В.І. Благодатного, В.Г. В'юна, Б.М. Данилишина, Д.С. Добряка, С.І. Дорогунцова, Ю.І. Івашкевича, Л.Я. Новаковського, І.І. Лукінова, О.М. Онищенко, Г.М. Підлісецького, П.П. Руснака, П.Т. Саблука, В.М. Степанова, П.А. Стецюка, В.М. Трегобчука, А.М. Третьяка, О.М. Царенка, М.А. Хвесика, В.В. Юрчишина та багатьох інших.

Однак проблема ефективного й екологічнобезпечного використання ресурсного потенціалу водогосподарського комплексу, зрошуваних земель з урахуванням здійснюваних в Україні ринкових перетворень залишається недостатньо дослідженою. Різне зменшення обсягів фінансування водогосподарського комплексу і, як наслідок, відсутність реальних реформ у ньому, призвело до високих темпів морального і фізичного старіння гідромеліоративних систем та об'єктів, виходу з ладу основних меліоративних фондів, значного зменшення обсягів поливу зрошуваних земель, погіршення технічного стану зрошувальної мережі. Тобто ресурсний потенціал вітчизняного водогосподарського комплексу використовується не повною мірою і з надто низькою ефективністю.

Розвиток економічного механізму природокористування в зрошуваному землеробстві повинний бути спрямований на рішення наступних завдань: розробку системи платежів за використання водних ресурсів і забруднення навколишнього середовища (скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти); встановлення лімітів використання водних ресурсів і скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти; удосконалення системи планування й фінансування ресурсозберігаючих технологій та системи платежів за використання земельних ресурсів; перегляд законодавчої й нормативно-методичної бази.

Виконані нами дослідження допомогли вдосконалити методику визначення плати за використання водних ресурсів у сільському господарстві. Вона враховує оцінку впливу кількості і якості водних ресурсів на стан основних компонентів агроландшафту й платного водокористування на кінцеві результати господарської діяльності учасників процесу виробництва продукції на зрошуваних землях. В основі методології – соціоприродний підхід, що забезпечує узгодження вимог природних систем із планами господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. При цьому господарська діяльність водокористувачів спрямована на забезпечення збереження й відтворення родючості ґрунту, біоти і водних ресурсів, що є основою існування природних ландшафтів, і створення екологічно стійких і економічно ефективних агроландшафтів.

Основним принципом реформування фінансової системи водокористування в сільському господарстві повинне стати стимулювання скорочення втрат води, дотримання водокористувачами встановлених лімітів водовикористання і покарання за забруднення водних об'єктів. Це означає, що фінансова політика в сфері водокористування повинна бути спрямована не на механічний приріст платежів за використання водних ресурсів, а на збільшення платежів за понадлімітне споживання води при скороченні плати за споживання води в межах лімітів.

У зв'язку із цим серйозним завданням є розробка методики обґрунтування режимів зрошення (лімітів водовикористання). Існуючі методи розрахунку зрошувальних норм сільськогосподарських культур спрямовані на повне задоволення вимог рослинності у воді й не повною мірою враховують вимоги ґрунтів, питання регулювання біологічного й геологічного кругообігу і гідротермічного режиму.

1. Балюк С.А. Зрошені землі. // Земельні ресурси України. / За ред. Медведєва В.В. – К.: Аграрна наука, 1998. – С. 88-111.
2. Ромашенко М.І., Балюк С.А. Зрошення земель в Україні: стан та шляхи поліпшення. / М.І. Ромашенко, С.А. Балюк – К.: Світ, 2000. – 114 с.
3. Сучасний стан, основні проблеми водних меліорацій та шляхи їх вирішення. / За ред. акад. УААН Коваленка П.І. – К.: Аграрна наука, 2001. – 215 с.